

УДК 81'271.14=161.2=112.2:[070.15:303.623]

ПОЛІТИЧНЕ ВІДЕОІНТЕРВ'Ю: КОМУНІКАТИВНІ ДЕВІАЦІЇ В УКРАЇНСЬКІЙ ТА НІМЕЦЬКІЙ МОВАХ

Христина Дяків

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
бул. Університетська, 1, Львів, 79000, Україна
khrystyna.dyakiv@gmail.com*

У статті досліджено комунікативні девіації на матеріалі інтерв'ю українського та німецького політичних лідерів, зокрема П. Порошенка та А. Меркель. Використано методи спостереження, аналізу мови на основі реальних мовленнєвих ситуацій, квалітативної оцінки даних, конверсаційного і контрастивного аналізу. Встановлено, що одним з визначень мовної (мовленнєвої) девіації є порушення стратегії мовлення. Проаналізовано комунікативні невдачі, враховуючи позицію інтерв'юєра. Визначено спільні та відмінні стратегії інтерв'ю в досліджуваних етнолінгвокультурах у випадку незадоволення інтерв'юєра відповідями респондента. Встановлено, що спілкування осіб з різними комунікативними цілями і стратегіями – головні причини девіацій.

Ключові слова: комунікація *журналіст-політик*, політичне відеоінтерв'ю, комунікативна девіація, комунікативна стратегія, українська мова, німецька мова.

Одне із завдань соціолінгвістики, за Н. Дітмаром, є пошук відповіді на запитання “Хто, що, як, з ким, якою мовою і за яких соціальних обставин з якими намірами і наслідками говорити?” [1: 25]. Актуальність вивчення цього питання зумовлена тим, що його результати проливають світло не тільки на те, що таке мова і її вживання в контексті певних ЗМІ, але й на те, наскільки зростаюча технізація веде до зміни способів інтеракції, до пришвидшення медійних конвергенцій чи до різнопланових мовних і культурних гібридизованих явищ.

До цього часу цілісна картина девіацій в інтерв'ю відсутня, особливо в контрастивному аспекті і на матеріалі саме політичних інтерв'ю в українській та німецькій мовах. Тому мета нашої статті – дослідити комунікативні невдачі журналістів в інтерв'ю з ключовими політиками України та Німеччини. Формуємо такі завдання: 1) обґрунтувати методологію дослідження девіацій з погляду соціальної взаємодії; 2) виявити й проаналізувати девіації на рівні комунікативної стратегії в інтерв'ю українською та німецькою мовами, встановивши спільні та відмінні ознаки девіацій.

За матеріал дослідження обрано інтерв'ю журналістів українських телеканалів *I+I* (Алли Мазур), *Интер* (Наталії Белашевої), *Україна* (Олега Панюти) з Президентом України Петром Порошенком 23 жовтня 2016 року (тривалістю 33 хв 04 с [2]) та журналістки телеканалу *Das Erste* (з групи каналів ARD) Анне Вільль з Канцлером Німеччини Ангелою Меркель 20 листопада 2016 року (упродовж 25 хв 03 с [3]). Підставою для відбору саме цих інтерв'ю з ключовими політиками обох держав був відносно невеликий проміжок їхнього виходу. Питання аналізу жанру інтерв'ю як однієї з популярних форм комунікації пов'язані з науковими і практичними завданнями в мовознавстві, журналістиці, психології, соціології тощо.

У статті послуговуємося загальнолінгвістичними методами дослідження і спеціально соціолінгвістичними, як-от: спостереження (для виявлення і виокремлення девіацій

в політичних інтерв'ю), дослідження й аналіз мови на основі реальних мовленнєвих ситуацій і конwersаційний аналіз (для транскрибування девіацій у мовленнєвих секвенціях, встановлення особливостей стратегій, з'ясування причини виникнення і наслідків комунікативних девіацій (далі – КД) в політичних інтерв'ю), квалітативна оцінка даних (для типології КД) і контрастивний аналіз (для встановлення спільних і відмінних особливостей КД в українській та німецькій лінгвокультурах).

1. Методологічні засади дослідження комунікативних девіацій

У мовознавстві вже сформовано такі напрями дослідження інтерв'ю: комунікативно-прагматичний (Г. Апалат, С. Бирик, Н. Гапотченко, В. Германов, А. Мозолєвська, Н. Попова, Т. Пшенична, К. Серажим, О. Соболева, Ю. Третьяк, Г. Цапро, U. Britten, C. Fasel, J. Friedrichs, U. Schwinges, M. Haller, A. Klug, M. Kött, S. Lamnek, E. Winkler), функціональний (О. Сушкевич, О. Саламатіна, М. Kött), лінгвокогнітивний (М. Штельмах, С. Петренко), структурно-семантичний (С. Швачко), жанрово-стилістичний (М. Штельмах, Н. Гапотченко, Т. Шальман, І. Горбова, О. Голік та С. Петренко) і зіставно-контрастивний (Ю. Кійко, I. Malá, K. Petermann), серед яких однозначно домінує перший.

Дослідженням стратегій і тактик в інтерв'ю займалися Г. Апалат [4] й О. Саламатіна [5]. У статті враховуємо, що інтерв'ю – це комунікативно-когнітивне та ментальне утворення, “різновид актуального, опублікованого в засобах масової інформації тексту, як правило, діалогічної форми, що має чітко виражену комунікативну організацію і прагматичний потенціал, оскільки є результатом мовленнєвої взаємодії журналіста-інтерв'юєра та респондента (колективних авторів), спрямованої на передачу, одержання чи обмін інформацією, кінцевою метою якої є здійснення певного впливу на суспільного адресата” [5: 4]. Питання стратегій і девіацій в інтерв'ю також частково досліджували німецькомовні автори J. Bollow, J. Häusermann, H. Käppeli, K. Petermann, E. Winkler, K. Fasel, J. Friedrichs, U. Schwinges і M. Haller.

У статті послуговуємося комунікативно-прагматичним підходом для дослідження комунікативних девіацій. Беремо до уваги, що комунікативна стратегія – оптимальна реалізація інтенцій мовця щодо досягнення конкретної мети спілкування, тобто контроль і вибір дієвих ходів спілкування і гнучкої їх видозміни в конкретній ситуації [6: 133]. У політичному дискурсі частим явищем є застосування маніпулятивної стратегії, яку “легко сплутати з властивістю людини помилятися, робити неправильні висновки, використовувати неперевірені факти. Часто політики, громадські діячі не керуються якоюсь ідеєю-фікс і не є виконавцями чийсь злої волі, а журналісти абсолютно щиро, відповідно до власних переконань, відображають владні інтереси” [7: 49]. З усіх маніпулятивних стратегій політичного дискурсу [8] досліджувані відеоінтерв'ю реалізують такі, які репрезентовано тактиками повторювання, спрощення понять, використання універсальних висловлювань і подання важливої інформації на початку або наприкінці повідомлення.

Термін *мовна (мовленнєва) девіація* уживаємо “для позначення найзагальнішого поняття, пов'язаного з різноманітними типами порушень власне мовних норм, мовленнєвих конвенцій, стратегій мовлення (підкреслення – наше), імплікацій та імплікатур дискурсу тощо в “нормальних” станах свідомості” [9: 18]. Тобто, мовленнєву девіативність оцінюємо не абсолютно, а стосовно сенсу, інтенцій та ілокутивних намірів мовця, враховуючи стратегії спілкування обох комунікантів, інтерв'юєра і респондента.

У статті проаналізуємо комунікативні девіації, які виникають на рівні порушення комунікативної стратегії виходу із проблемних ситуацій інтерв'юєра, тобто журналіста, якого не задовільняють відповіді респондента-політика (у німецькомовних дослідженнях це антистратегія, або ж зустрічна стратегія [10]), оскільки саме ці девіації є вирішальними

для створення іміджу політиків, відображаючи їхні риторичні здібності у відстоюванні власних політичних поглядів*. З огляду на зумовленість інтерв'ю екстралінгвістичними чинниками, подієвим аспектом та цілеспрямованістю соціальної дії, розгляд типів діалогічних реплік в інтерв'ю виходить з дискурсивної основи спілкування інтерв'юера і респондента [11]. Як журналісти, так і політики підготовлені до такого типу комунікації (далеко не кожний носій мови може вчасно і влучно поставити запитання або ж спонтанно й обережно реагувати на нього).

2. Комунікативні девіації в політичних інтерв'ю

Беремо за основу ідеальну модель жанру інтерв'ю, у якій могли б виконуватися усі максими спілкування: ввічливість, великодушність, згода, кількість, кооперація, модальність, релевантність, симпатія, скромність, співробітництво, схвалення, тактовність, якість [12].

Аналізуючи стратегії інтерв'юерів у тих випадках, коли вони незадоволені відповідями респондентів через невдало поставлене запитання, надто довгу відповідь, відповідь не до теми, уникання або ігнорування відповіді тощо, виокремлюємо способи реалізації комунікативної стратегії виходу з проблемних ситуацій інтерв'юерів (детальніше див. J. Häusermann, H. Käppeli [10], які частково вже розглянули подібні стратегії на матеріалі німецької мови). Наведені в транскриптах скорочення відповідають часові проведення інтерв'ю та іменам і прізвищам комунікантів: ПП – Петро Порошенко, АМ – Алла Мазур, ОП – Олег Панюта, НБ – Наталія Белашева, АW – Anne Will, АМ – Angela Merkel.

1. Наведення прикладів і доказів

Необізнаний інтерв'юер, який не знає багатьох політичних подій, не в стані прослідкувати й оцінити відповіді політиків, не маючи попередньої інформації. Тому підготовка до інтерв'ю в інформативному плані з урахуванням достовірності даних – одна із заporук успіху журналіста:

03.50 АМ Ну дивіться, ми по-перше чули і знаємо, що переговори були дуже напруженими. **Аж до того, що в якийсь момент вам потрібно було ледь не кричати на Путіна... що ти припини стріляти, а потім все вирішимо.** Був такий момент?!

04.22 АМ ... і... панове Клімкін і Єлісеєв вчора оприлюднили заяви, які... з нашої точки зору... ааа... суперечать вашій попередній заяві, тобто те, що ви говорили до поїздки в Берлін... ааа... свідчило про те, що спочатку безпекова частина... в тому числі і контроль України над кордоном... і тільки потім вибори. **Це було зартикульовано чітко...** Пан Клімкін вчора, відповідаючи на питання депутатів, сказав з точністю до навпаки: спочатку вибори, а потім контроль ... України... над... кордоном...

08.20 АМ **Немає підписів наскільки ... кажуть... люди обізнані...**

15.00 ОП **...раніше 17 року навряд чи там може з'явитися... конкретні дати...**

26.54 АМ ... **Вчорашня заява голландського Прем'єра, треба переживати за неї чи ні? З приводу...**

* За нашими спостереженнями, комунікативні девіації визначають порушення: 1) на рівні структури інтерв'ю як жанру (відсутність даних про комунікантів, привітання, прощання, переходів в інтерв'ю, порушення комунікативної мети тощо); 2) на рівні загальної стратегії в інтерв'ю (переходи між кооперативною, контраверсійною і конфліктною стратегіями); 3) на рівні комунікативної стратегії ведення інтерв'ю з позиції інтерв'юера/ів (пряма і прихована); 4) на рівні комунікативної стратегії респондента (пряма і прихована); 5) на рівні комунікативної стратегії виходу із проблемних ситуацій респондента.

23.00 AM ... ich habe heute ...von meinem Bundesvorstand Beifall bekommen... Es gibt auch Menschen, die das anders sehen. Das ist das Schöne an der Demokratie.

23.23 AW **Horst Seehofer hat nicht mal einen freundlichen Satz abbringen können...**

23.27 AM Ich finde, er hat doch ganz konstruktiv gesprochen...

23.30 AW Ich glaube, er hat nur gesagt: **Na ja, dann ist es halt jetzt eben so. So kam es mir vor.**

2. Вимога прикладів й уточнень загальних висловлень респондента (чи інтерв'юер правильно зрозумів або почув тощо):

04.03 ПП Я під час переговорів ... голос ніколи не підвищую, але прохання припинити стріляти... дійсно, я звернувся до Путіна саме з таким проханням... алеєє... по скайпу...

04.15 AM **Гаразд, але тут важливо зрозуміти, що все-таки вирішили?** Бо ви зараз згадали безпекову частину і політичну частину..

07.36 ОП **Тобто європейські війська будуть стояти на російсько-українському кордоні?**

07.39 ПП Я чітко формулюю. Це поліцейська місія ОБСЄ... .... На другий день після виборів... ми маємо забезпечити взяття під контроль українськими військовими кордону...

08.02 (одночасно) НБ **это все будет в дорожной карте прописано?**

08.03 ПП Це є вже зараз в Мінську і це має бути...

08.05 НБ **Я имею ввиду даты, дедлайны...**

08.06 ПП Це має бути в дорожній карті з чіткою датою і чіткою відповідальністю...

14.22 AM Ви сказали що в тій дорожній карті.. все що ви назвали... ии... має виконуватися негайно, **що стоїть за цим словом “негайно”?** Ви по... обговорювали якийсь термін?

14.30 ПП Дуже блискуче запитання... ми домовилися про ... .. зустріч....

05.35 AW **Und was Sie nun damit? Mit welcher Politik gehen Sie ein? ...auf die Sorgen dieser Menschen, die oft gekoppelt sind auch mit einer radikalen... ja populistischen... Haltung? Was machen Sie daraus? In der CDU und in dem anstehenden Wahlkampf? Werden Sie konservativer werden? Werden Sie ausgrenzender werden? ... oder in der ... Kretschmann-grünen Mitte?**

06.19 AM Nein, ich suche, dass die Lösung dort wo die CDU mit Überzeugung immer verankert ist. .... Ich halte gar nichts davon jetzt... . Wir müssen offen sein... offen in unseren Antwort. ... .. 7.22. Und darauf werden wir versuchen Antworten zu finden.

07.23 AW **Habe ich richtig zugehört, dass Sie gesagt haben, ich ändere gar nichts? Ich mache einfach weiter so.**

08.13 AW **Apropos konkret. Was ist dann die radikalste, was ist die entscheidendste Veränderung in Ihrer Politik, wenn Sie sagen, mit weiter so komme ich nicht weiter?**

08.24 AM Nochmal, meine Politik passe ich denn der Wirklichkeit an und das ist die Realität...

23.30 AW Ich glaube, er hat nur gesagt: Na ja, dann ist es halt jetzt eben so. So kam es mir vor. **(1) (6)**

23.32 AM Dann ist es gut.

23.33 AW **Das reicht Ihnen?**

22.35 AM Da haben wir schon Kontroverseres...

3. Вказівка на суперечливі позиції в аргументації респондента і його колег:

04.22 AM ... і... панове Клімкін і Єлісеєв вчора оприлюднили заяви, які... з нашої точки зору... ааа... суперечать вашій попередній заяві, тобто те, що ви говорили до поїздки в Берлін... ааа... свідчило про те, що спочатку безпекова частина... в тому числі і контроль України над кордоном... і тільки потім вибори. Це було зартикульовано чітко... Пан Клімкін вчора, відповідаючи на питання депутатів, **сказав з точністю до навпаки:** спочатку вибори, а потім контроль ... України... над... кордоном...

04.52 ПП Давайте ми чітко розберемося... бо насправді... ніяких сенсацій ні пан Клімкін, ні пан Єлісеєв... нічого не відкрив... .. (довге пояснення про дорожню карту). ... Наголошую, що це не є зміна, підміна або ревізія Мінська...

26.54 AM ... Вчорашня заява голландського Прем'єра, **треба переживати за неї чи ні? З приводу...**

27.00 ПП иии...та почекайте з заявами... почекайте... иии ... вчора...иии... багато хто з єврокепиків чекав заяву, що Україна ии що Голландія виходить з процесу ратифікації і цього не відбулося...

07.23 AW Habe ich richtig zugehört, dass Sie gesagt haben, **ich ändere gar nichts? Ich mache einfach weiter so...**

4. Повторення запитання, на які респондент не відповів, перепитування в іншому формулюванні

Перепитування, як і перебивання – невід'ємна ознака інтерв'ю для уточнення, з'ясування певної інформації, тактика, яка або не зрозуміла загалом, або навмисно приховується адресатом. Так, Анне Вільль по два-три рази перепитує А. Меркель щодо новизни її майбутньої передвиборчої програми. Згодом знову формулює запитання, але у трохи видозміненому вигляді. Це не допомагає, тоді журналістка вдається до зображувальних засобів: виокремлення паузи, відповідних жестів, погляду тощо, ремарок, таким чином розкриваючи перед аудиторією певну поведінку респондента:

04.15 AM Гаразд, але тут важливо зрозуміти, що все-таки вирішили? Бо ви зараз згадали безпекову частину і політичну частину... ..

06.10 AM **Але яка послідовність буде в цій дорожній карті? ... ..**

08.02 (одночасно) НБ **это все будет в дорожной карте прописано?**

08.03 ПП Це є вже зараз в Мінську і це має бути...

08.05 НБ **Я имею ввиду даты, делайны...**

07.23 AW Habe ich richtig zugehört, dass Sie gesagt haben, ich ändere gar nichts? Ich mache einfach weiter so

...

07.26 AM Das kann ich ja nicht machen... .. Die CDU-Politik ... .. die Arbeitswelt verändert sich. ... .. Wir müssen werben... dass die Menschen sehen... Wir lösen ihre Probleme und geben ihnen eine sehr konkrete Zukunft.

08.13 AW **Apropos konkret. Was ist dann die radikalste, was ist die entscheidendste Veränderung in Ihrer Politik, wenn Sie sagen, mit weiter so komme ich nicht weiter?**

08.24 AM Nochmal, meine Politik passe ich denn der Wirklichkeit an und das ist die Realität...

08.30 AW **Sehr gut, aber wie?**

08.31 AM und das ist die Realität...

08.31 AW ... **WIE?**

5. Пряма вказівка на маневр партнера ухилитися від відповіді (метакомунікація)

Ця ознака характеризує лише німецьке інтерв'ю:...

09.22 AW (gehobener Finger) Und so hält das auch? (unverständlich)

09.23 AM ... Wenn ich noch kurz sagen darf...

09.51 AW Sie treten ja wieder an. Sie wollen in einen Wahlkampf gehen. Das haben Sie heute gesagt. **Dann hätte ich jetzt erwartet, dass sie ein ganz konkretes und auch klares Versprechen geben, worauf Sie diesen Wahlkampf stützen wollen ...** um etwa diejenigen, die Sie mehrfach genannt haben... und denen was zu geben?

10.20 M Ja... Wir arbeiten daran... ..

6. Уточнення провокаційного характеру

Про них свідчить практика особливо масових і комерційних ЗМІ. Журналісти зацікавлюють аудиторію своїм інтерв'ю, тому для їхніх запитань характерні стилістичні вкраплення, натяки, використання асоціацій, іронії тощо [13]:

03.50 AM Ну дивіться, ми по-перше чули і знаємо, що переговори були дуже напруженими. Аж до того, що в якийсь момент вам потрібно було ледь не кричати на Путіна... що ти припини стріляти, а потім все вирішимо. **Був такий момент?!**

04.00 ПП Ні.. я...

04.03 AM **Це придумали журналісти?**

08.06 ПП Це має бути в дорожній карті з чіткою датою і чіткою відповідальністю...

08.13 AM ... **Путін з тим згоден?**

08.13 ПП ... третя позиція... Путін згоден, бо він поставив підпис під Мінським... домовленістю 12... до того...

06.19 AM Nein, ich suche, dass die Lösung dort wo die CDU mit Überzeugung immer verankert ist. .... Ich halte gar nichts davon jetzt... Wir müssen offen sein... offen in unseren Antwort. ... 7.22. Und darauf werden wir versuchen Antworten zu finden.

07.23 AW **Habe ich richtig zugehört, dass Sie gesagt haben, ich ändere gar nichts?** Ich mache einfach weiter so.

23.00 AM ... ich habe heute ...von meinem Bundesvorstand Beifall bekommen... Es gibt auch Menschen, die das anders sehen. Das ist das Schöne an der Demokratie.

23.23 AW **Horst Seehofer hat nicht mal einen freundlichen Satz abbringen können...**

23.27 AM Ich finde, er hat doch ganz konstruktiv gesprochen...

23.30 AW **Ich glaube, er hat nur gesagt: Na ja, dann ist es halt jetzt eben so. So kam es mir vor.**

23.32 AM Dann ist es gut.

23.33 AW **Das reicht Ihnen?**

22.35 AM Da haben wir schon Kontroverseres...

7. Перебивання респондента у випадках надто довгої або непередметної відповіді

Подібна комунікація створює негативний ефект для респондента, тому що він не має можливості висловитися, губить послідовність у висловлюванні або не реалізовує до кінця вибрану ним стратегію:

03.42 ПП ... (розлога відповідь)

03.43 AM **кх... кх... (кашляє)**

03.43 ПП ...якщо був продемонстрований прогрес... в цьому питанні.. тепер... яке досягнення Мінська?...

03.50 AM **Ну дивіться, ми по-перше чули і знаємо, що переговори були дуже напруженими.** Аж до того, що в якийсь момент вам потрібно було ледь не кричати на Путіна... що ти припини стріляти, а потім все вирішимо. Був такий момент?!

04.22 ПП Власне...

04.22 AM ... і... **панове Клімкін і Єлісєєв вчора оприлюднили заяви, які... з нашої точки зору...** ааа... суперечать вашій попередній заяві, тобто те, що ви говорили до поїздки в Берлін... ааа... свідчило про те, що спочатку безпекова частина... в тому числі і контроль України над кордоном... і тільки потім вибори. Це було зартикульовано чітко... Пан Клімкін вчора, відповідаючи на питання депутатів, сказав з точністю до навпаки: спочатку вибори, а потім контроль ... України... над... кордоном...

08.06 ПП Це має бути в дорожній карті з чіткою датою і чіткою відповідальністю...

08.13 AM ... **Путін з тим згоден?**

08.24 AM Nochmal, meine Politik passe ich denn der Wirklichkeit an und das ist die Realität...

08.30 AW ... **Sehr gut, aber wie?**

08.31 AM ... und das ist die Realität...

08.31 AW ... **WIE?**

08.32 AM ...und da... gibt es zwei Dinge... Zum Beispiel... Digitalisierung...

09.22 AW (**gehobener Finger**) **Und so hält das auch?** (unverständlich) (7)

09.23 AM ... Wenn ich noch kurz sagen darf...

8. Випередження на швидкість іншого інтерв'юера

У випадку, коли відсутня нагода поставити запитання адресатові, журналісти говорять водночас, тому респонденти і глядачі не можуть розібрати запитань. В аналізованому інтерв'ю присутні три журналісти, які не завжди працювали кооперативно, змагалися між собою, що типово для українських ЗМІ:

26.54 AM ... Вчорашня заява голландського Прем'єра, треба переживати за неї чи ні? З приводу...

27.00 ПП иии...та почекайте з заявами... почекайте... иии ... вчора...иии... багато хто з євроскептиків чекав заяву, що Україна ии що Голландія виходить з процесу ратифікації і цього не відбулося...

...

30.50 ОП НБ АМ (одночасно говорять, незрозуміло) НБ ... ее... прости, Олег...

Підтвердженням того, що виявлені стратегії мають неспекулятивну природу й об'єктивний характер, є розмова в передачі Tadeusz з ведучою Анне Вілль (17 січня 2017 року) [14], яка відверто говорить про свої враження від інтерв'ю з А. Меркель і спроби цілеспрямовано спонукати респондента до конкретних відповідей:

TADEUSZ Sie (Angela Merkel – X. Д.) hat das nicht so begründet, also ... Sie hat das nicht so begründet ... dass ICH als Zuschauer komplett befriedigt war. Warst du als Interviewerin komplett befriedigt?

ANNE WILL Nee.. nee.. dass... eee... Ich habe auch mehrfach und immer wieder nachgesetzt und hätte auch eher erwartet, dass wenn sie sagt ... dass sie sich so lange Gedanken gemacht hat, dass dann auch zwei-drei inhaltliche Punkte kommen, die sie sich vorgenommen hat, weshalb sie nochmal antreten will... und die sie mit diesem neuerlichen Versuch ins Amt zu kommen... sie ist ja noch nicht gewählt... also sie sagt, sie will wieder antreten... damit verbindet. **Und das war mir auch ein bisschen wenig. Deshalb sage ich an ein-zwei Stellen “Ich habe so nicht verstanden”. Also das heißt dann... also einfach weiter so oder was... Und das war mir auch eigentlich ganz ehrlich ein bisschen wenig. Da hätte ich mehr erwartet.**

Висновки

Здійснений у статті аналіз відеоінтерв'ю засвідчив, що девіації перспективно досліджувати за допомогою комунікативно-прагматичного підходу шляхом застосування конверсаційного аналізу. Він дозволив дійти висновків, що за мовною (мовленнєвою) девіацією постає порушення стратегії мовлення. Це підтверджують комунікативні невдачі у відеоінтерв'ю, в умовах яких інтерв'юер-журналіст незадоволений відповідями респондента-політика: він вдається до перебивань, узагальнених відповідей, уникань або ігнорувань відповідей, довгих відповідей-тирад на запитання тощо.

Визначено спільні ознаки КД в інтерв'ю в обох досліджуваних лінгвокультурах: наведення прикладів і доказів, вимога прикладів й уточнень загальних висловлень респондента, повторення питання, провокативні уточнювальні питання, перебивання респондента.

До відмінних показників КД віднесено: випередження на швидкість іншого інтерв'юера, стримана вказівка на суперечливі позиції в аргументації респондента, а не різкість щодо респондента, які зумовлені статичним, штивним і дистанційованим стилем ведення інтерв'ю (українська лінгвокультура); уточнення провокаційного характеру, пряма вказівка на маневр партнера ухилитися від відповіді, що викликані розкутим і водночас різким стилем інтерв'юера (німецька лінгвокультура). Виявлено, що інтер-

в'юери обох лінгвокультур залучають увесь стратегічний спектр, вважаючи особливо дієвим комбінацію цих стратегій.

Оскільки проаналізовані приклади не є відредагованими і вичитаними, мовні, мовленнєві і комунікативні девіації у них є частотним і закономірним явищем. Спілкування осіб з різною комунікативною метою і стратегіями – це головні причини девіацій у пропонуванних відеоінтерв'ю.

Комунікативні девіації на рівні комунікативної стратегії мають перспективи дослідження у зв'язку з обґрунтуванням засад ефективного комунікативного менеджменту у площині *суспільство ↔ політик*.

1. *Dittmar N.* Grundlagen der Soziolinguistik: Ein Arbeitsbuch mit Aufgaben / Norbert Dittmar. – Tübingen : Niemeyer, 1997. – 358 S.
2. Інтерв'ю Президента України Петра Порошенка українським телеканалом. [Електронний ресурс]. – <https://www.youtube.com/watch?v=FdH-TH1fSas> (19.01.2017)
3. Angela Merckels Interview mit Anne Will zur 4. Kanzlerkandidatur. [Електронний ресурс]. – <http://www.ardmediathek.de/tv/Anne-Will/Interview-mit-Bundeskanzlerin-Angela-Mer/Das-Erste/Video?BroadcastId=328454&documentId=39059850> (19.01.2017)
4. *Апалат Г.П.* Структура, семантика і прагматика текстів-інтерв'ю (на матеріалі сучасної англomовної преси): Автореф. дис... канд. філол. наук : 10.02.04 / Г.П. Апалат ; Київ. нац. лінгв. ун-т. – К., 2003. – 19 с. – укр.
5. *Саламатіна О. О.* Мовленнєвий жанр "інтерв'ю" в сучасній німецькомовній та україномовній пресі: функціональні та прагматичні ознаки: автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.15 / О. О. Саламатіна ; ДЗ "Південноукр. нац. пед. ун-т ім. К.Д. Ушинського". – Одеса., 2011. – 20 с. – укр.
6. *Бацевич Ф.* Основи комунікативної девіації / Ф. С. Бацевич. – Львів : Львівський національний університет ім. Івана Франка, 2000. – 236 с.
7. *Руда О. Г.* Мовне питання як об'єкт маніпулятивних стратегій у сучасному українському політичному дискурсі : монографія / О. Г. Руда. – К., 2012. – 232 с. [Електронний ресурс]. – Доступно з : http://www1.nas.gov.ua/institutes/ium/Structure/Departments/Department5/soc_staff/Documents/ruda-o.pdf
8. Propaganda Techniques [Електронний ресурс]. – URL: <http://mason.gmu.edu/~amcdonal/Propaganda%20Techniques.html>
9. *Бацевич Ф.* Основи комунікативної лінгвістики: Підручник / Ф. С. Бацевич. – К. : Видавничий центр "Академія", 2004. – 344 с. (Серія "Альма-магер").
10. *Häusermann, J., Käppeli, H.* Rhetorik für Radio und Fernsehen / J. Häusermann, H. Käppeli. – Aarau/Frankfurt am Main: Sauerländer, 1994. – 182 S.
11. Інтерв'ю з політиком як типовий жанр актуалізації сучасного політичного дискурсу [Електронний ресурс] / Серажим К. С. – Режим доступу : <http://journalib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=1606>
12. *Grice H. Paul.* Logic and Conversation / H. Paul Grice // Peter Cole, Jerry L. Morgan (Hrsg.): Speech acts (= Syntax and Semantics. Bd. 3). – New York: Academic Press, 1975. – S. 41–58.
13. *Недопитанський М. І.* Сучасна практика журналістського інтерв'ю: стратегія запитання / М. І. Недопитанський // – Режим доступу : <http://journalib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=1239>
14. THADEUSZ. Mit offenem Visier an die Spitze-Anne Will – Fernsehjournalistin. [Електронний ресурс]. – http://media-stream-pmd.rbb-online.de/content/2056a240-5c80-4a06-8893-6fd9013bae4_034c5033-90f5-4dcf-beb8-fe167e6f10a5.mp4 (19.0.2017)

Додатки**

Інтерв'ю 1

03.42 ПП ... (розлога відповідь)

03.43 АМ кх... кх... (кашляє) (7)

03.43 ПП ...якщо був продемонстрований прогрес... в цьому питанні.. тепер... яке досягнення Мінська?...

03.50 АМ Ну дивіться, ми по-перше чули і знаємо, що переговори були дуже напруженими. Аж до того, що в якийсь момент вам потрібно було ледь не кричати на Путіна... що ти припини стріляти, а потім все вирішимо. Був такий момент?! (1) (6) (7)

04.00 ПП Ні.. я...

04.03 АМ Це придумали журналісти? (6)

04.03 ПП Я під час переговорів ... голос ніколи не підвищую, але прохання припинити стріляти... ии... дійсно, я звернувся до Путіна саме з таким проханням... алеєє... по скайпу...

04.15 АМ Гаразд, але тут важливо зрозуміти, що все-таки вирішили? Бо ви зараз згадали безпекову частину і політичну частину.. (2)

04.22 ПП Власне...

04.22 АМ ... і... панове Клімкін і Єлісєєв вчора оприлюднили заяви, які... з нашої точки зору... ааа... суперечать вашій попередній заяві, тобто те, що ви говорили до поїздки в Берлін... ааа... свідчило про те, що спочатку безпекова частина... в тому числі і контроль України над кордоном... і тільки потім вибори. Це було зартикульовано чітко... Пан Клімкін вчора, відповідаючи на питання депутатів, сказав з точністю до навпаки: спочатку вибори, а потім контроль ... України... над... кордоном... (1) (3) (7)

04.52 ПП Давайте ми чітко розберемося... бо насправді... ніяких сенсацій ні пан Клімкін, ні пан Єлісєєв... нічого не відкрив... .. (довге пояснення про дорожню карту). ... Наголошую, що це не є зміна, підміна або ревізія Мінська...

06.10 АМ Але яка послідовність буде в цій дорожній карті? ... (4)

06.10 ПП Почекайте (палець догори)... Так... Це перша позиція, яку вдалося зробити... (довге пояснення)... .. 07.28. ПП... контроль з боку озброєної місії ОБСЄ має припинити інфільтрацію російських військ, російського озброєння, російської амуніції ...

07.36 ОП Тобто європейські війська будуть стояти на російсько-українському кордоні? (2)

07.39 ПП Я чітко формулюю. Це поліцейська місія ОБСЄ... .. На другий день після виборів... ми маємо забезпечити взяття під контроль українськими військовими кордону...

08.02 (одночасно) НБ это все будет в дорожной карте прописано? (2) (4)

08.03 ПП Це є вже зараз в Мінську і це має бути...

08.05 НБ Я имею ввиду даты, дедлайны... (2) (4)

08.06 ПП Це має бути в дорожній карті з чіткою датою і чіткою відповідальністю...

08.13 АМ ... Путін з тим згоден? (6) (7)

08.13 ПП ... третя позиція... Путін згоден, бо він поставив підпис під Мінським... домовленістю 12... до того...

08.20 АМ Немає підписів наскільки ... кажуть... люди обізнані... (1)

08.21 ПП Вибачте, вибачте, стоять підписи.. членів трьохсторонньої контактної групи в комплексі заходів і стоять підписи чотирьох держав.... ..

14.22 АМ Ви сказали що в тій дорожній карті.. все що ви назвали... ии... має виконуватися негайно, що стоїть за цим словом "негайно"? Ви по... обговорювали якийсь термін? (2)

14.30 ПП Дуже блискуче запитання... ми домовилися про ... .. зустріч....

14.54 ОП НБ (одночасно говорять двоє журналістів, нерозбірливо). ... не (8)

** Комунікативні стратегії виходу з проблемних ситуацій інтерв'юера позначені цифрою (цифрами), що відповідають порядку їхнього виокремлення в статті.

14.57 ПП Ще раз?
15.00 ОП ...раніше 17 року навряд чи там може з'явитися... конкретні дати... (1) ...
26.54 AM ... Вчорашня заява голландського Прем'єра, треба переживати за неї чи ні? З приводу... (1) (3)
27.00 ПП ...та почекайте з заявами... почекайте... вчора... багато хто з євроскептиків чекав заяву, що Україна чи що Голландія виходить з процесу ратифікації і цього не відбулося.....
30.50 ОП НБ AM (одночасно говорять троє журналістів, нерозбірливо) НБ ... еє... прости, Олег... (8)

(<https://www.youtube.com/watch?v=FdH-TH1fSas>)

Интерв'ю 2

05.35 AM ... (lange abstrakte Rede)
05.35 AW Und was Sie nun damit? Mit welcher Politik gehen Sie ein? ...auf die Sorgen dieser Menschen, die oft gekoppelt sind auch mit einer radikalen... ja populistischen... Haltung? Was machen Sie daraus? In der CDU und in dem anstehenden Wahlkampf? Werden Sie konservativer werden? Werden Sie ausgrenzender werden? ... oder in der ... Kretschmann-grünen Mitte? (2)
06.19 AM Nein, ich suche, dass die Lösung dort wo die CDU mit Überzeugung immer verankert ist. .... Ich halte gar nichts davon jetzt... . Wir müssen offen sein... offen in unseren Antwort. .... 7.22. Und darauf werden wir versuchen Antworten zu finden.
07.23 AW Habe ich richtig zugehört, dass Sie gesagt haben, ich ändere gar nichts? Ich mache einfach weiter so (2) (3) (6)
07.26 AM Das kann ich ja nicht machen... .. Die CDU-Politik ... .. die Arbeitswelt verändert sich. ... .. Wir müssen werben... dass die Menschen sehen... Wir lösen ihre Probleme und geben ihnen eine sehr konkrete Zukunft.
08.13 AW Apropos konkret. Was ist dann die radikalste, was ist die entscheidendste Veränderung in Ihrer Politik, wenn Sie sagen, mit weiter so komme ich nicht weiter? (2) (4)
08.24 AM Nochmal, meine Politik passe ich denn der Wirklichkeit an und das ist die Realität...
08.30 AW Sehr gut, aber wie? (4) (7)
08.31 AM und das ist die Realität...
08.31 AW ... WIE? (4) (7)
08.32 AM ...und da... gibt es zwei Dinge... .. Zum Beispiel... Digitalisierung...
...
09.22 AW (gehobener Finger) Und so hält das auch? (unverständlich) (7)
09.23 AM ... Wenn ich noch kurz sagen darf...
09.51 AW Sie treten ja wieder an. Sie wollen in einen Wahlkampf gehen. Das haben Sie heute gesagt. Dann hätte ich jetzt erwartet, dass sie ein ganz konkretes und auch klares Versprechen geben, worauf Sie diesen Wahlkampf stützen wollen ... um etwa diejenigen, die Sie mehrfach genannt haben... und denen was zu geben? (1) (5)
10.20 AM Ja... Wir arbeiten daran... ..
...
23.00 AM ... ich habe heute ...von meinem Bundesvorstand Beifall bekommen... Es gibt auch Menschen, die das anders sehen. Das ist das Schöne an der Demokratie.
23.23 AW Horst Seehofer hat nicht mal einen freundlichen Satz abbringen können... (1) (6)
23.27 AM Ich finde, er hat doch ganz konstruktiv gesprochen...
23.30 AW Ich glaube, er hat nur gesagt: Na ja, dann ist es halt jetzt eben so. So kam es mir vor. (1) (6)
23.32 AM Dann ist es gut.
23.33 AW Das reicht Ihnen? (2) (6)
22.35 AM Da haben wir schon Kontroverseres...
(<http://www.ardmediathek.de/tv/Anne-Will/Interview-mit-Bundeskanzlerin-Angela-Mer/DasErste/Video?bcastId=328454&documentId=39059850>)

POLITICAL VIDEO INTERVIEW: COMMUNICATIVE DEVIATIONS IN THE UKRAINIAN AND GERMAN LANGUAGES

Khrystyna Dyakiv

*Ivan Franko National University of Lviv
1 Universytetska St., Lviv, 79000, Ukraine
khrystyna.dyakiv@gmail.com*

The article examines the formation of the theory of deviations on the material of Ukrainian and German video interviews. According to N. Dittmar, one of the tasks of sociolinguistics is the answer to the question “who, what, what language and why is actually speaking, what are the social circumstances and what is the purpose of this speech” [1: 25]. The topicality of this question is determined by the fact that its results shed light on what language actually is, its use in the context of certain media, and also on the way the growth of technology affects the ways of communication, acceleration of media convergence or diverse language and cultural phenomena.

The whole understanding of the deviations in the interview, especially in its contrastive aspect on the material of political interviews in German and Ukrainian, has not been determined so far. Thus, the aim of this article is to examine the journalists’ communicative failures during the interviews with key politicians of Ukraine and Germany. Thus, we set the following goals: 1) to determine the methodology of deviation research from the point of view of social interaction: 2) to reveal and analyze the deviations on the level of communicative strategy in the interviews in Ukrainian and German by determining their common features and their discrepancies.

The data for this study derived from such a multimodal genre of media linguistics as interview, namely the interviews of journalists from leading Ukrainian TV channels with the President of Ukraine P. Poroshenko (1 + 1, Inter, Ukrayina) and of journalist Anne Will with the German Chancellor Angela Merkel (Das Erste) in October and November 2016.

In the article, we are applying both general linguistic research methods and specific sociolinguistic ones, such as monitoring and recording of language situations, study and analysis of language on the basis of real speech situations, qualitative evaluation of data, conversation and contrastive analysis for transcribing deviations in language sequence, determining personal strategies, and determining causes and consequences of communicative deviations in political interviews.

The analysis of video interviews states that deviations are to be analyzed by means of communicative and pragmatic approach using conversation analysis. Thus, we may think that there is a disruption of speech strategy behind every language deviation. This is also proved by the communicative failures in the interviews, when the interviewing journalist is dissatisfied with the answers of responding politician. In this case, the journalist tends to interrupt, generalize answers, avoid or ignore answers.

Some convergent (providing examples and evidence, demanding to give examples and clarifications of some general statements of the respondent, repeating the questions which the partner did not answer, interruption) and divergent (pointing out contradictions in the reasoning provided by the partner in the interview, outpacing of other interviewers in the distanced style of conducting Ukrainian interviews and provocative specification and direct emphasizing of the respondents avoidance maneuver (metacommunication) in the in the German interviews with a relaxed but at the same time harsh style of the journalist) strategies in the communicative deviations in the interviews in both linguistic cultures under research were established. It was found that interviewers of both linguocultures involve the entire strategic spectrum considering the particularly effective combination of these strategies.

These samples of live communication are not edited and proofread and, therefore, the language, speech and communication deviations available in them are a frequent and natural phenomenon. Communication of individuals with different communication objectives and strategies of communication is the main reason for deviations in the proposed video interviews. Communicative deviations on the level of communicative strategies have the future to be analyzed within the connection with determination of principles of effective communicative management in the sphere society ↔ politician.

Key words: communication between a journalist and a politician, communicative deviation, communicative strategy, Ukrainian, German.